

Az ökoszisztéma-szemlélet (amelyet egyébként a Magyarország által is ratifikált Biodiverzitás Egyezmény keretében dolgoztunk ki, vagyis nem erdészeti tárlmány) egyértelműen kimondja, hogy a természeti erőforrások védelme során az emberi hasznosítást a rendszer integráns részének kell tekinteni. A hasznosítás ökoszisztémára gyakorolt hatása azonban figyelemmel kísérendő, az élő rendszer határain kívüli környezetben is. Mivel a változó feltételekre adott reakciók az ökoszisztéma-dinamika bonyolultsága miatt pontosan előre nem láthatók, és váratlan eseményekre mindig számítani kell (pl. eddig ismeretlen károsítók tömeges fellépésére), a hasznosítás – az az esetünkben az erdőgazdálkodás – konkrét módját *nem annyira központi-lag eldöntött szabályozás, hanem inkább helyi tapasztalatok alapján kell meghatározni*. E tekintetben az új „Zöld könyv” további segítséget és támaszt kell felkínáljon.

A fentebb felsorolt túlhaladott szemléleti szempontok meghaladása azt kívánja, hogy a munka középpontjában ne statisztikai és gazdaságpolitikai összeállítások álljanak, amelyeket a szak- és államigazgatási irodákban szükség szerint bármikor, aktuálisabb formában elő tudnak állítani. Véleményem szerint az *új könyvet elsősorban terepi szakemberek, erdőművelők, valamint magánerdő-tulajdonosok, sőt az erdőgazdálkodással egyelőre csak ismerkedő, erdőt telepíteni kívánó gazdálkodók igényei szerint kell összeállítani*. Az erdősültség százalékos változása, az egyes tájak fafaj statisztikái, a tulajdonformák vagy a jellegzetes termőhely-típusok százalékos részarányai önmagukban ugyan fontosak lehetnek, de a gyakorlatban a kérdés nem az általánosság szintjén jelentkezik, hanem az adott termőhelyen szükséges teendők formájában. Ne helyettesítse a „Zöld könyv” az erdészeti vagy vadászati üzemtervet sem, amelyben számos fontos, adott helyszínre vonatkozó információ elérhető. A gazdálkodónak a „Zöld könyv” tehát abban kell segítséget nyújtson, hogy

– milyen erdészeti, gazdasági, genetikai, zoológiai, esztétikai stb. értéket képviselnek a kezelésében lévő erdőállományok az eddigi gazdálkodás, az erdő-történet függvényében (pl. kiemelkedő adottságú, továbbszaporításra javasolt állományok),

– milyen szempontok szerint kezelje a körzetben, adott feltételek mellett tenyésző állományokat (ebben pl. az a

statisztikai adat, hogy a tájban mennyi van abból a típusból, kevés segítséget nyújt), milyen hozamok várhatók, milyen felújítási módszerek javasoltak, vannak-e ajánlható szaporítóanyag-források a térségben,

– milyen potenciális erdei ökoszisztéma-típusok, ill. gazdálkodási módszerek segítik elő a kevés beavatkozást igénylő (minimum-input) „természetközeli üzemmódot” az adott feltételek mellett,

– milyen természetvédelmi szempontokat, egyéb korlátokat kell a gazdálkodás módjának megválasztásánál figyelembe vennie (a területen releváns veszélyeztetett növény- és állatfajok, veszélyeztetett élőhelyek), a körzetben milyen kezelési korlátozások vannak, hol vannak pl. nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, Natura 2000-es területek, erdő- és génrezervátumok, kultúrtörténeti értékek stb.,

– az erdőtelepítésre tervezhető mezőgazdasági területen a termőhelyi feltételek függvényében milyen fafajok, milyen gazdálkodási módszerek jönnek számításba, milyen hozamra lehet számítani – a gyorsan változó gazdasági környezet miatt ökonómia helyett inkább a naturáliák minél pontosabb kifejtésére kellene törekedni, hiszen a könyv terveink szerint hosszú időre kell érvényességét fenntartsa!

– milyen potenciális biológiai és környezeti károsításokra lehet számítani a térségben? Itt elsősorban a vadgazdálkodással való összehangolás kell szerepet kapjon, de kívánatos a várható szélsőségek által kiváltott abiotikus (aszályok) és biotikus (rovarok, patogének) károk kockázatának az elemzése is,

– milyen nem kívánt ökológiai hatást válthat ki a gazdálkodás a környezetben (pl. erózió, vízkészletek csökkenése),

– milyen nem-erdészeti adat(bázis)ok állnak rendelkezésre a gazdálkodással kapcsolatos kérdések megoldásához (pl. talajok, víztartalmak).

A fentiekből egyértelműen következik, hogy egy új „zöld könyv” valóban, komplexen táj-szemléletű kell legyen és ezért *nem korlátozódhat a meglévő erdőterület tárgyalására, hanem a leírásnak a tájak teljes mezőgazdasági művelés alatt álló területét is tartalmaznia kell*, hiszen nem lehet előre megmondani, távlatilag mely területeket fogja tulajdonosa erdő telepítésére alkalmasnak ítélni. Ezeket a termőhelyeket a potenciális erdőtelepítő szempontjai szerint szükséges ismertetni.

Összefoglalva, véleményem az, hogy a tervezett kiadvány nem annyira a szak- és államigazgatási tervező és ellenőrző apparátus, hanem mindenekelőtt a terepi gazdálkodó szükségleteit, a felelős helyi döntéshozást segítse. Ezt elsősorban nem statisztikai feldolgozások és összefoglaló táblázatok, hanem inkább a természettudományos (biológiai és termőhelyi) ismeretek lokális viszonyokra vonatkozó, részletes szintetizálása szolgálhatja.

Végül még valami: a munka használhatósága érdekében gondolni kell arra, hogy a szakirodalom olvasása (sőt, egyáltalán az olvasás) ma egyre szűkebb rétegek számára természetes igény: a kiadvány legyen könnyen kezelhető, szerény terjedelmű, felesleges információt ne tartalmazzon (pl. a táj általános gazdaságpolitikai jellemzése szerintem elhagyható), és lehetőleg internet-felhasználást is tegyen lehetővé.

dr. Mátyás Csaba

A Föld veszélyeztetett fás szárú növényfajai

A Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) minden évben frissíti a veszélyeztetett növényfajokat tartalmazó vörös listát. A Föld fa- és cserjefajainak száma mintegy 100 ezerre tehető, amelyből 8541 globálisan veszélyeztetett fa- és cserjefajt tartalmaz a 2007. évi kimutatás. Ezek között 77 a kihalt fajok száma, amelyek végleg eltűntek a Föld flórájából. Van 23 olyan fás szárú faj, amelyek a szabad természetből ugyan kipusztultak, de botanikus kertekben, gyűjteményekben még élő egyedeik

föllelhetők. A kihalással veszélyeztetett fajok száma igen magas, 1201 fa-, ill. cserjefaj sodródik végzete felé. A vörös lista felsorol még 1732 veszélyeztetett, 3898 sebezhető, 1171 veszélyeztettség közeli és 439 hiányosan ismert, de valamilyen mértékben veszélyeztetett fás taxont. A legkritikusabb helyzetben a Mauritius szigetén élő *Elaeocarpus bojeri* nevű endemikus fafaj van, már csak egyetlen (!) élő példánya ismert. [Forrás: <http://www.iucnredlist.org>]

dr. Bartha Dénes